

AÇIKBAŞ 1875

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

KİŞİLER

Hüsnü Bey Hesna Hanım'ın kocası ve Yekta Hanım'ın babası olan Hüsnü Bey, altmış beş yaşında yaşlı bir adam olmasına rağmen bunu kabul etmeyen haylaz bir ruha sahiptir. İkinci karısı olan Hesna Hanım kızı yaşlarında olmasına rağmen onunla baş edebileceğini düşünerek yaşar. Giyimine kuşamına aşırı dikkat eden süslü ve şık bir adamdır. Kızının istediği genç adamı kendini yaşlı görmemek için evde istememektedir. İnatçı ve gösterişine önem veren bir karakteri vardır. Eşinin konuşmalarına şahit olup gerçekleri duyduktan sonra kendince bir plan yapmaya çalışır fakat yine de gençler kadar başarılı olamaz. Nitekim sonunda da Yekta ve Fettan'ın dedikleri olur.

Hesna Hanım Hüsnü Bey'in eşi, Yekta Hanım'ın üvey annesi olan Hesna Hanım genç, güzel, kurnaz ve oynak bir hanımdır. Kocası ile malı mülkü için evlenen Hesna Hanımın gönlü kızı vermek istedikleri Şehsuvar'ın oğlu Numan Beydedir. Numan Bey de kendisine karşı boş değildir. Aralarındaki gizli aşk eve gidip gelen araçlar sayesinde şekillenir. Hesna Hanım Yekta'nın sevdiği ile evlenecek olmasını pek istemez babasını sözünü dinlemediği yönünde dolduruşa getirmek ister.

Açıkbaş Hoca / Fettan Efendi Yekta Hanım'ın sevdiği olan Fettan Efendi Açıkbaş hoca namıyla tüm çevrede adını duyurur. Herkesin büyü ve sihir işleri ile medet umduğu dönemi kullanarak Yekta'nın babasının kendi methini duyacağını bilir ve zekice bir plan kurar. Açıkbaş Hoca kılığında Hüsnü Beyin kızını kendisine vermeye razı eder. Sevdiği kızı biraz hileli de olmuş olsa nikâhına almış olur. Akıllı ve alafranga bir tarzı vardır.

Yekta Hanım Hüsnü Bey'in kızı ve Fettan Efendi'nin sevdiği olan Yekta Hanım babasının zorlamalarına karşı koymayı bilen sitemli bir kızdır. Her ne kadar sonunda babasının dediklerinin olacağını bilip boyun eğse de içindekileri söylemekten geri kalmaz. Hesna'nın babasının arkasından çevirdiği işler için babasını uyarır ve gözünü açmasını sağlar. En yakın sırdaşı manevi annesi gibi gördüğü Sıdika'dır.

Sıdika Hanım Ev işlerine yardım eden Sıdika Hanım, her halini bildiği Yekta'nın arkasındadır. Ona yardımcı olmak için uğraşır ve sevdiği ile evlenmesini ister. Bu nedenle de hem Hesna ile hem de Bey ile gerekirse hoca ile de konuşarak Yekta'nın hakkını savunmak ister.

Elena Dudu Arabulucu olarak Yekta Hanım için Hüsnü Beyin evine gidip gelen Dudu kadın arada Hesna Hanım ile Numan ilişkisi için de haberci konumundadır.

Şehsuvar Bey Hüsnü Bey'in dostu olan Şehsuvar Bey yaşlı ve bir o kadar görmüş geçirmiş bir adamdır. Yekta Hanımı kendine eş olarak arzu eden Şehsuvar Bey çareyi hacı hocada arar.

Numan Bey Şehsuvar Bey'in oğlu olan Numan Bey, babasının peşinde o ne derse onu yapan uyumlu bir kişidir.

ÖYKÜ

Hesna Hanım'ın Foyasının Ortaya Çıkışı. Hüsnü Bey giyinip kuşanıp işlerini halletmek üzere terzisine gitmek isterken kızlarının üvey annesi Hesna Hanım onu lafa tutar. Hüsnü Beyin kızı Yekta'nın kendisine söylediği sözler ile ilgili adamı doldurmaya çalışan Hesna, üvey anne olmasından dolayı kocasının kendisine acımasını sağlamaya çalışır. Lakin kızı ve evin yardımcı kadını ile özel olarak konuşan Hüsnü Bey duyduğu gerçekler karşısında şok olur. Kendisi ile severek evlendiğini sandığı genç eşinin başka bir adama meylettğini öğrenir ve kızından aldığı öğütle bunu kendi kulakları ile duymak üzere gitmiş gibi yaparak evde dolaba saklanır. Hüsnü Bey, karısı ve eve gelen haberci kadın Elena'nın tüm görüşmesine şahit olur. Kız ile Şehsuvar Bey'in arası yapılırsa Numan Bey ile Hesna Hanımın gönül işinin gerçekleşeceğini duyan yaşlı adam çok şaşırır. Elena evden ayrılıp adamcağız dolaptan çıktığında eşi ile konuşmak ister. Bir hoca adam vasıtasıyla kendisine büyü yapılacağını öğrendiği için onların planlarından evvel kendisi bir şeyler düşünmeye başlar.

Açıkbaş Hocanın Mekânında Buluşma. Şehsuvar Bey ve oğlu Numan Açıkbaş Hoca Efendinin mekânında kendilerinin akıbeti için dua isterler. Hoca onların gönül işlerinin karmaşıklığı hakkında bilgi

verirken kızın gönlünün Şehsuvar'dan yana olmayışı bilgisi işleri uzatır. Onlar çıkarlarken Hüsnü Bey ve Hesna Hanım görünürler. Birbirlerinden pek de ayrı dileklerle hocanın yanına bu kez onlar geçerler. Hoca isimlerini tahmin ettiği Hüsnü Beyin ve Hesna Hanımın dertlerini anlar ve kızlarının işinin yapılması için bir büyü yapabileceğini söyler. Hüsnü Bey farklı bir plan düşündüğü için hocanın planını hocadan yardım alarak çözmek ister ve kızını Açıkbaş Hocanın kendisine bağlamasını daha sonra Şehsuvar Beye bağlamasını önerir. Durum kabul edilir ve daha sonra görüşmek üzere ayrılırlar.

Açıkbaş'ın Zekâsı. Hesna Hanım ve Hüsnü Bey hazırlıklarını tamamlarken Açıkbaş gelir ve yemekler yenir. Hoca işini acele tutmak için acele eder ve herkesi uyumaya gönderir ve ayakta dolanan olursa cin taifesi tarafından başına bir iş geleceği konusunda uyarır. Gece bir türlü rahat uyuyamayan Yekta Hanım ve dert ortağı Sıdika Hanım hocanın odasına girip konuşmak isterler. Hoca Efendi Yekta ile yalnız kalmak ister ve gerçekte kimi sevdiğini sorgular. Yekta Hanım Fettan'ı ne kadar sevdiğini söyleyince gözlerini kapattırıp kızın karşısına Fettan olarak çıkarır. Meğer Fettan Açıkbaş kılığında girerek sevdiği kızı kendisine vermeyen kayınbabası için bir çözüm arayışına girmiş ve kendince böyle bir çözüm bulmuştur. Düşüncelerini Yekta'ya anlattıktan sonra Yekta çok mutlu olur ve Fettan'ın dediği şekilde ertesi sabah babasına Açıkbaş hocayı sevdiğini söyleyerek planlarını uygulamaya koyulurlar.

Hüsnü Beyin Damadıyla Tanışması. Nikâh için ev ortamı ve şerbetler hazırlanır. Eve kâtip, gazeteci ve imam gibi zatlar gelirler. Açıkbaş ile kızın nikâhı şahitler huzurunda kıyılır. Hüsnü Efendi kızını kendi rızasına göre baş göz ettiği için pek mutludur. Açıkbaş hocanın kendisine damat olmasından pek memnunken bir anda cübbesini ve başındakini çıkarmış Açıkbaş'ın Fettan olduğunu görünce neye uğradığını şaşırır. Nasıl böyle bir hileye düştüm diyerek yığılır. İmam nikâhın gerçek olduğunu ve rızası olduğu için kabul olduğunu söyleyince yapacak bir şey kalmaz. Gazeteciler baskıya yetişmek üzere evden ayrılır. Hüsnü Bey damadı Fettan ile yakinen tanışmış olur.

TEMALAR

Evlilik Dört perdeden oluşan komedi türündeki "Açıkbaş" adlı tiyatro eserinde evlilik üzerine temellendirilmiş kadınların rızasının önemi üzerinde durulur. Kendini hala genç zanneden ve kızı yaşında kadınla evlenip kendini komik duruma düşüren Hüsnü Bey ile kızını seven damadının hoca kılığında karşısına çıkınca yaptırılmayacağı iş olmayışı işlerin gidişatını değiştirir. Yekta sonunda rıza gösterdiği genç ile izdivacını gerçekleştirir ve yine babası komik duruma düşmüş olur.

KARAKTER ANALİZİ

Hüsnü Bey (Kapalı)

Karakter Hesna Hanım'ın kocası ve Yekta Hanım'ın babası olan Hüsnü Bey, altmış beş yaşında yaşlı bir adam olmasına rağmen bunu kabul etmeyen haylaz bir ruha sahiptir. İkinci karısı olan Hesna Hanım kızı yaşlarında olmasına rağmen onunla baş edebileceğini düşünerek yaşar. Giyimine kuşamına aşırı dikkat eden süslü ve şık bir adamdır. Kızının istediği genç adamı kendini yaşlı görmemek için evde istememektedir. İnatçı ve gösterişine önem veren bir karakteri vardır. Eşinin konuşmalarına şahit olup gerçekleri duyduktan sonra kendince bir plan yapmaya çalışır fakat yine de gençler kadar başarılı olamaz. Nitekim sonunda da Yekta ve Fettan'ın dedikleri olur.

Aktiviteler Kıyafetlerine özen gösteren Hüsnü Bey, sürekli terzisine giderek yeni çıkan pantolon ve ceketlerden kendine yaptırır. Yemesine içmesine pek özenir. Evinde her şey fazlasıyla vardır. Kızının durumunu düzeltmek için hocaya gider.

ÖRNEK ANILAR

Süslü. Yaşlı olmasına rağmen gençliğindeki gibi giyimine kuşamına özen gösteren Hüsnü Bey, dar pantolon, ceket, yüksek ökçe potin, elde eldivenler, bastonu ile süsünden taviz vermek istemez. Ne iş olursa olsun önceliğinde aklında kılığı kıyafeti vardır. Kılığında ütüye dahi pek dikkat eder: "(Sert bir tavırla) Dün akşam vermiştin ama cebimde, ütüsü bozulmuş. Buruş buruş mendili ne yapayım? Bugün yakalık da vermedin, kolluk da. Yine dünkü yakalığı kolluğu taktık. Bu yakında üzerime o kadar miskinlik, o kadar murdarlık çökerttin ki aynaya baktıkça kendimi gudubet görüyorum."

Titiz. Kendi görünüşü ile ilgili konularda dikkat eden Hüsnü Bey kızı ile ilgili ciddi bir konu olmasına rağmen aklında yine sakalları vardır: "Pekâlâ dur bakalım. Yolu yoluyla ormanı balta ile derler. (Etrafa) Orman dedim de yine yüzüm aklıma geldi. Yok, a kardeş vakit yok ki. (Kıza) Hele şuraya otur da pirincin taşını ayıklayalım. (Otururlar) Şehsuvar Bey'in nesini beğenmiyorsun bir kere onu söyle..."

İnatçı. Hüsnü Bey yaşlılığını görmek istemediği genç bir damadı pek ayakaltında istemediğinden kızına mutlaka sevdiği adam ile ilgili olumsuz yanıtta bulunur: “(İstigrabla) Acayip! Böyle ha! Haydi, siz gidiniz. Fakat kızım, Yekta Hanım, sen de bunu bil ki ben sağ iken sen o Fettan denilen çapkına varamayacaksın, çünkü onu damat görmek kendimi teneşirde görmekten daha zordur.”

Uyanık. Karısının gönlünün kendinde olmadığını görünce hocaya kızı için gitse de niyetinde en fazla kendi karısının gönlünü Numan’dan kendine çevirmek vardır: “(Etrafa) Bu iş para ile bitecek değil mi? Burada karıdan vakit yok ki herife derdimi anlatayım. Bizde derdimi rahat rahat anlatır, bizim bacının Numan’da olan aşkını kaldırıp kendi üzerime devrettiririm. Çünkü sözlerine bakarsan herif aşk ve muhabbet aktarmacısı (diye söylenerek hocanın yanına gider.)”

Dikkatsiz. Evine gelen hocanın kılık değişmiş olduğunu ve onun aslında Fettan olduğunu anlamadan sever ve hatta hoca kendisine damat oldu diye etrafa gururlanır: “Orası öyle. Şu adamı gördüğüm günden beri canım sevdi. Yalnız riyazeti pek şiddetli, elinden gelse nefes de almayacak ama yine severim. Meğer Cenab-ı Hak kızımı ona kısmet etmiş. Kader efendim kader. Takdiri bozmaya kimsenin haddi yok.”

Hesna Hanım (Dışa Dönük)

Karakter Hüsnü Bey’in eşi, Yekta Hanım’ın üvey annesi olan Hesna Hanım genç, güzel, kurnaz ve oynak bir hanımdır. Kocasını ile malı mülkü için evlenen Hesna Hanımın gönlü kızı vermek istedikleri Şehsuvar’ın oğlu Numan Beydedir. Numan Bey de kendisine karşı boş değildir. Aralarındaki gizli aşk eve gidip gelen araçlar sayesinde şekillenir. Hesna Hanım Yekta’nın sevdiği ile evlenecek olmasını pek istemez babasını sözünü dinlemediği yönünde dolduruşa getirmek ister.

Aktiviteler Evin içinde her işe karışan Hesna Hanım işleri kendi planladığı şekilde çevirmeye çalışır fakat başarılı olmaz. Herkes ile diyalogu vardır, pek hareketlidir. Sofra kurulduğunda ve yemeklerde her işte parmağı vardır.

ÖRNEK ANILAR

Kıskanç. Evin kızı Yekta Hanım ile aynı yaşlarda olan Hesna Hanım çoğu zaman onu kıskanır. Bu nedenle de kendisi gibi onun da yaşlı bir adama gitmesi için uğraşır ve eşini gaza getirmeye çalışır. Kendisi nasıl ki aşkı Numan’a varamadıysa Yekta’nın da Fettan’a yar olmasını istemez: “-Oh aşifte ben emelime nail olamazsam seni de mahrum ederim ya! (Dik sesle) Kız! Yekta! Yekta kız!”

Aşüfte. Evine gelen arabulucuya kocasını kötüleyen Hesna Hanım esasında başka bir adam için yanıp tutuştuğunu dillendirir. Kocasını bir şey yerine koymadığını söyler: “-Adam onu ben insandan mı sayarım? O bunamış herifi dört lakırdı ile kandırmak işten midir?”

Kurnaz. Hocanın yanında Yekta kız için çare aranırken Şehsuvar Beyin evlerinde kalmasını önerir ki bu sayede Şehsuvar’ın oğlu Numan da evlerinde kalacak kendisi de aşkını rahatça görecektir: “Beyim bir akşam Şehsuvar Bey’i bizim eve davet ediniz. Hem biraz eğlenmiş oluruz hem de hocayı getirip işi bitiririz.”

Açıkbaş / Fettan Efendi (Açık)

Karakter Yekta Hanım’ın sevdiği olan Fettan Efendi Açıkbaş hoca namıyla tüm çevrede adını duyurur. Herkesin büyü ve sihir işleri ile medet umduğu dönemi kullanarak Yekta’nın babasının kendi methini duyacağını bilir ve zekice bir plan kurar. Açıkbaş Hoca kılığında Hüsnü Beyin kızını kendisine vermeye razı eder. Sevdiği kızı biraz hileli de olmuş olsa nikâhına almış olur. Akıllı ve alafranga bir tarzı vardır.

Aktiviteler Kavuşamadığı aşkı için kendince bir plan geliştiren Fettan’ın hoca kılığına girme rolü tutar. Okuyup üflediği insanlar güya dertlerine deva bulmuş gibi ismini yaydığı için kısa zamanda hem maddi olarak eli bollanır hem de ismi yedi düvele yayılır.

ÖRNEK ANILAR

Oyuncu. İnsanları inandırmak için hoca kılığına giren Fettan Efendi rolünü öyle iyi oynar ki kimse ondan hoca olmadığına dair şüphelenmez: “Dert bilince devası kolaydır azimim. Bir dakikacık müsaade buyurunuz da iyi saatte olsunlar yanımda, onlara bir danışayım.”

Akıllı. Hocalık oyunun yanında değer olarak nefesine uymanın yanlış olduğunu bilen Açıkbaş hoca yemek sırasında da bu öğüdü Hüsnü Bey'e iletir: “- Her şeyin başı riyazettir. Ehl-i riyazetin gerek nefsinde, gerek duasında, gerek havasında başka tesir olur.”

Zeki. Kıza kendini gösterdikten sonra onu ertesi günü kendi nikâhına alacağını ve planlarını uygulaması için babasına hocaya varmak istediğini söylemesini ister: “-A canım, yani Fettan Efendi'den kaldırıp Açıkbaş Hoca'nın üzerine çevireceğim. Yarın sen babana gideceksin eline ayağına sarılıp, «aman babacığım ben bu Fettan dedikleri çapkından vaz geçtim. Açıkbaş Hoca kabul ederse beni ona ver») diye yalvaracaksın.”

Becerikli. Kurduğu plan yolunda giderken eve gerçek hoca ve gazetecileri çağırarak nikâh akdini gerçekleştiren Fettan sonunda emeline kavuşur ve Yekta ile evlenir: “(Hüsnü Bey'in ellerini tutarak) Beybabacığım ben namuskârâne bir aşk yolunda elden geleni diriğ etmedim. Sizden ne düşün isterim, ne dernek. Zaten haneniz içinde dirliksizliğe sebep olan bir kızı, bana verseniz onunla iktifa ederim.”

Yekta Hanım (Uyumsuz)

Karakter Hüsnü Bey'in kızı ve Fettan Efendi'nin sevdiği olan Yekta Hanım babasının zorlamalarına karşı koymayı bilen sitemli bir kızdır. Her ne kadar sonunda babasının dediklerinin olacağını bilip boyun eğse de içindekileri söylemekten geri kalmaz. Hesna'nın babasının arkasından çevirdiği işler için babasını uyarır ve gözünü açmasını sağlar. En yakın sırdaşı manevi annesi gibi gördüğü Sıdika'dır.

Aktiviteler Pek işlere karışmak istemeyen Yekta, genellikle odasında zaman geçirir.

ÖRNEK ANILAR

Kararlı. Her ne kadar en son babasının dediğinin olacağını bilse de son vakte kadar dediğinde direktmeye çalışan Yekta Hanım, aşkında ısrarcıdır: “- Onun canı var mı yok mu ben bilmem, fakat ben onun gibi olmağı da istemem. Onun gibi olacağıma Allah benim canımı alsın daha memnunum.”

Dik başlı. Yekta her ne kadar kendi kararlarını verme konusunda savaşırsa da babasının kararının uygulanacağını bilir. Bu nedenle de babasına karşı olmasa da üvey annesine karşı haklarını ciddiyetle savunur: “-Senin canın sende hanım, benim canım bende. Ben senin beşiğini sallamadım ki kaç yaşında olduğunu bileyim.”

Sinirli. Evde işler istediği gibi gitmeyip görücü eve gelecek olunca hayli sinirlenen Yekta Hanım üvey annesinin laflarına sinirlenir ve dediklerini yapmak istemez: “- Gelecek ise ne yapayım? Beni ihya etmeyecek ya... Size lâzım siz getiriyorsunuz. Hizmetini de siz ediniz.”